

Il-Mewt ta' Nonny

Malta—8 ta' Diċembru, 1937.

Għażiż Dâher,

...Meta tarġa' tiktibli, għidli xi ħaġa fuq Nino u Nonny. Huma telqu minn l-iscola, jew għadhom hemm? Għidli xi ħaġa fuqhom, għax ili xi erba' snin ma nieħu ħbarhom ...

* * *

Transgordanja — 22 ta' Diċembru, 1937.

Għażiż Mgħallimi,

... Tlabtni ngħidlek xi ħaġa fuq Nino u Nonny. Nino telaq mis-Siminarju (fejn kien daħal, bħalma taf inti) raġa' daħal l-iscola, u għadu hemm, jaħdem fil-matbghha. Imma miskin Nonny miet xi xahar ilu. Ommu għeliet wisq meta ġhadet l-aħbar ħażina. Għeliet għax lilu biss kellha sabi fost uliedha, u t-tama tagħha kienet fih...

* * *

Meta qrajt il-kelmiet *Nonny miet*, bla ma ridt ġarġitli għajta. Wisq drabi kont noqgħiod naħseb u nistħajjal li għad nerġa' nsiefer u mmur fl-art fejn kont darba, u s-subiien ta' l-iscola nsibhom irġiel. Niltaqa' magħihom, nqattgħu xi siegħha fl-imkien nithaddtu fuq iż-żmien imġħoddi ta' tħaliex. Issa minn fl-imdan il-ħejl ikolli nbarri lil Nonny. Nonny miet. Mela b'haqq ma naraħx aktar.

U qgħadni naħseb u ngħib quddiem għajnejja kull ma niftakar fuq Nonny, fis-sena li nafu l-iscola. Issa, li Nonny miet, sa nikteb xi ftit milli naf fuqu, b'tifikira tiegħi.

Meta ommu ġibitu l-iscola, Nonny kellu madwar ħames snin. Kien żgħir, la rqiq u la oħxon, wiċċu aħnar nar u ħibub għajnejh hekk suwed, li l-mimma ma tidherx fihom. Ismu sewwa kien Negħib, imma jien semmejtu Nonny, għax

isem hekk tqil, īħassejtu ma joqgħodx lil naqra ta' sabi ta' īħamsa, u lsieni ma satax jidrah. Missier Nonny kien mejjet, ommu kienet īħajja, u kellu ħutu, iżgħar minnu, erbat ibniet.

Missier Nonny miet maqtul b'qatla mill-aktar īħajna. Kellu xi jgħid ma' wieħed qaribu, u wara ffit reġgħu għamlu ībieb. Imma l-qarib baqa' jżom m'f'qalbu għal missier Nonny. Kif darba ż-żewġt irġiel qraba kienu jaħdmu għand wieħed ġaddied, jagħtu daqqa ta' mterqa kull wieħed fuq ħadida mikwija, il-qarib għamel ta' b'rūħu seħwien, u niżżejjel l-imterqa b'salħħitu kollha fuq ras missier Nonny, li qasamhielu tnejn u baqa' mejjet fil-ħin.

Mita, ffit wara dil-ġrajja, omm Nonny ġibitu l-iskola tal-Ltiema, għall-ewwel jiem ma sata' jsib sabar b'xejn u mkien. Dejjem rasu mgħaddsa, dhur idejh fuq ġħajnejh, id-dmugħi iqattar minnhom, jibki minn taħi il-leħen. B'xorti tajba kien hemm fl-iskola sabi ieħor iben beltu, u li kien jafu sew. Lil dan qabbadtu joqgħod miegħu, iderril u jara xi jkun jeħtieg.

Ma noqgħodx ngħid fit-tul ir-raqaqat li qal jew għamel Nonny sa ma dara l-iskola. Insemmi biss li għodwa waħda, telaq jiġri lejn uquf il-vapur ta' l-art bil-ħsieb li jirkeb u jaħrab miegħu. Il-ħarba ma seħħitlux, għax wieħed mill-ħaddiema ta' l-iskola lemħi, telaq urajh, laħqu nofs trieq u ġiebu lura'

Bis-sabar u biż-żmien Nonny dara l-iskola. Għad li żgħir kien fehem kemm kont īċċi tiegħi biex jidra malajr u ma jbatix, u kien jagħmel mill-aħjar li jista', ta' ċejkken li hu, biex jurini kemm jaħshuli. Meta kont noħrog xi ħarġa, malli jarani rġajt lura, jiġi jilqagħni u jgħarrrafni b'dawk il-ħwejjeg kollha li ġraw f'għalli li kien jaħseb li rrid nafhom. Jekk ngħallem liż-żgħar xi għanja kasira, ifittek li jitgħallimha malajr u aħjar minn shabu. Jekk noħorgu nduru fil-barr u tiġi li nitbiegħlu minn xulxin, iħalli lil kulħadd u jiġi wrajja.

Darba fil-ġħaxija, kif is-subjien kienu jilagħbu mal-qassis quddiem il-bieb ta' l-iskola, jiena tbigħedt naqra u qgħad-waħdi bil-qiegħda fuq blata, għad-dawl ta' qamar. Wara ffit li kont ili hekk, nisma' tektik ta' saqajn żgħar urajja. Indawwar wiċċi u nara lil Nonny ġej jiġri għan-naħha tiegħi.

"X'int tagħimel, mgħallim?" saqsieni wara li qagħhad ffit wieqqaf iħares lejja.

"Naħseb, īħanini," weġibtu-

"Taħseb?" raġa'.

"Iva, naħseb," għedt jien.

"X'int taħseb, mgħallimi ?" saqsieni mill-ġdid.

"Oh, Nonny !" weġibt. "Qiegħed naħseb fuq ħwejjeg li int ma tifhimx fihom."

"Tridx ngħidlek il-ħrafa tal-Ġħula u l-Habja ?" qalli biex iderrili, għax rani qalbi sewda.

"Mela le, hanini ? Għidhieli !" weġibtu. U qagħad bil-qiegħda ma' ġenbi fuq il-blata, u qalli l-ħrafa tiegħi tal-Ġħula u l-Habja.

Imma Nounny ma kienx Anglu għal kollo.

Darba, waqt id-dawra, nhar ta' Hadd fil-ġħaxija, ra għas-fur fuq ġajt ta' għalqa u tefagħlu haġra. "Jekk ikun jaf l-im-ġħallek," qallu wieħed minn sħabu, "iqiegħidek għarkobbtejk nofs-sieghha." Nonny dak-in-nhar ried jaġħiha għall-ħala, għax wiegħeb: "Tridx iqiegħedni għarkobbtejja erba' sigħat?" U sieħbu meta sama' dan għiex qal b'kollo lili.

Sejjaħi: "Nonny," għedlu, "tassew li għedt hekk ?"

"Iva, Mgħallmi."

"Mela, la darba ma tibżax li nqiegħidek għarkobbtejk, ħalli nara tibżax minn xi haġa oħra." Dott lejn sieħbu li kien wieqaf fil-qrib u għidlu: "Mur ġibli dak iz-zokk tal-birwieq minn hemmhekk."

Nonny, meta sama' dan, beda jibki u jitriegħed quddiemi, għax baża' li sa nsawtu. Il-kliem li qalli għadni niftakru waħda waħda qisni smajtu ili xi siegħha: "Mgħallimi, mgħallimi, la tadrubnix il-jum ! Adrubni lew aqul hiek teni marra!" (la ssawwatnix il-lum! Sawwatni jekk ngħid hekk darb'oħra)

"Ara tinsa x'qiegħed tgħidli, quddiem, sħabek" weġibtu. "Din id-darba naħfirlek, imma darb'oħra ma naħfirlekx !"

* * *

Malta - 20 ta' Jannar, 1938.

Għażiż Dâher,

... Hadt īasda u għilejt hafna meta għedtli li Nonny miet, u aktar ma jgħaddi ż-żmien, aktar qiegħied inħossni nsewwed qalbi. Xi drabi bil-lejl itirli n-aghla u noqgħod naħseb fuqu. Ingħibu quddiem għajnejja fuq is-sodda, qiegħed imut. . . Għajnejh, li dari jiddu bil-hena, issa nofshom

magħluqa, u biż-żlieġa fuqhom... Fommu, li dar i jitbissimli fl-iskola, issa jinfetaħ bit-tbatija, biex jiġbed l-aħħar infies qabel il-mewt... Ingibu quddiem għajnejja mejjet, mimdud, isfar u sieket... ġewwa naqra ta' tebut... Narahom sejrin bih jidfnuh fil-maqbar fuq il-għolja tal-Hardōna. Jaslu. Iniżżlu fil-qabar, u jixħtu fuqu trab u żrar. Issa tassew li 'l Nonny ħadd ma jarah aktar.

Imma, dak li baqəgħili minn Nonny (it-tiskiriet tiegħi) jgħix fi ħsiebi sa kemm ngħix jiena. Nibqa' narah bħal qabel, jilgħab fil-milgħab, jitgħallek fl-iskola, u nisimgħu jgħanni "God Save the King" u "Deutscheland Deutschland über alles", biex jurini kemm jafhom aktar mill-oħrajn...

BASKAL.